

Bancos
de tempo.

Recuperando
a axuda
mutua

A foto que fala

*Que pasaría se o berro
dun continente fose
o berro de todos os
continentes?*

Mario Benedetti

O trasno

Daniel López Muñoz

O que come cabrito e cabra non ten, de algures lle vén

Con isto da pandemia coáronse nos faladoiros das diferentes emisoras de radio mensaxes desas que chaman “mantras”. Cousas que se repiten, que seica son “de caixón”, que se dá por suposto que responden ao sentido común e á “intuición popular” -e moi probablemente tamén á “socialista”, ou en todo caso, seguro, á “intuición centralista”-.

Unha delas foi a trécola de que “a xestión da emerxencia sanitaria non debería facerse con 17 modelos distintos”, tantos como autonomías. Unha perspectiva moi madrileña, moi de centraliña das mensaxes, unha manchea de obviedades que moi axiña esqueceu as situacións que se deron no primeiro confinamento con todas as competencias recentralizadas nos novos ministerios, paseo de la Castellana, distrito de Chamartín, a tiro dun par de pedras do Santiago Bernabeu, famoso polo seu palco e as decisións que nel se toman sobre as provincias do Reino.

Daquela, por poñer un exemplo, as medidas de limitación da mobilidade eran idénticas para ir de tapas polo

barrio de Tetuán que para apañar os grelos no Piornedo.

Gobernar centralizadamente unha realidade superdiversa ten esas cousas. Non hai peor cousa que dar igual trato a situacións radicalmente diferentes.

Outro “mantra” é o de Galicia como economía subsidiada, como sitio de man tendida, necesitado da caridade central.

En Galicia operan máis de 4 000 empresas que teñen a sede fiscal en Madrid. Alí pagan os seus impostos. O grupo Enel-Endesa, por exemplo, descontada xa a térmica das Pontes, sabemos pola prensa e polo INEGA que xa funciona en Galicia con 17 centrais hidroeléctricas e 8 parques eólicos. Só cos encoros xa produce uns 850 Xwh anuais. A actividade produtiva e o impacto ambiental prodúcese en Galicia, pero o imposto de sociedades, varias veces centomillonario, págase en Madrid. Por certo, velaí veñen

agora os macroeólicos, cun modelo de empresa foránea similar.

A resposta á diversidade nunca pode ser máis centralismo, senón afondar nesa xestión próxima e necesariamente diversa. E axustar a realidade económica e fiscal a ese reparto territorial do poder e en xusta correspondencia cos prexuízos que ten a actividade produtiva.

A ver se vai resultar no só que non é certo que a periferia vive do centro, senón máis ben ao contrario: que o centro vive da periferia. A ver se vai resultar que a periferia se considera centro de si mesma e se arma unha bonita.

Cooperación interior

Hai asuntos da política exterior especialmente complicados. Simplificar é facer trampa. Marrocos, “empoderado” pola súa alianza estratéxica cos Estados Unidos, ten patente de corso e é un dos veciños máis incómodos que poden tocar en sorte. Quen traballara alí en cooperación ou en calquera emprendemento sábeo ben. Pálpase o medo, a autocensura, respírase control, represión, democracia falsa, machismo brutal e ostentoso; policía controlando os servizos sociais. Unha monarquía con aires teocráticos, impúdica e descontroladamente rica, unha atmosfera atafegante, funcionarios a dedo vivindo no medo.

Son as leccións da historia, da socioloxía política, do sentido común. Non hai atallos. Usarán a xente que emigra, a súa propia xente, menores incluídos, como arma política. Como represalia, por exemplo, por ter acollido ao líder da Frente Polisario enfermo polo coronavirus. Iso foi o que pasou o mes pasado.

O inconcibible é que nesta altura, desde que comezou a presión migratoria desde África sobre unha Europa envellecida pero rica, coas sucesivas vagas de persoas que arriscan a vida por saltar os valados e cambiar de horizontes, non exista unha política Europea e de Estado e unhas políticas propias e adaptadas das nacionalidades e rexións para dar resposta a esa emerxencia humanitaria e convertela en oportunidade.

Europa, España, Galicia teñen deberes. A cooperación xa non é cousa do exterior. A pobreza rise de fronteiras e valados. Ese é o cambio de mirada necesario. Están aquí. Son parte das nosas vidas. Venden na feira, fan mudanzas, pescan nos cerqueiros, son xornaleiras, coidadores. As súas fillas e fillos, están cos nosos, as súas enfermidades son nosas, a súa frustración é -ou será- o noso problema. Son os nosos veciños e veciñas e non poden ser de quinta división. Non son soldados invasores como porfía a ultradereita, encirrando a violencia dos españolísimos. Son sobreviventes da guerra mundial por partes e non declarada da que fala Francisco.

Debería logo deseñarse un modelo tomando como referencia o que se fai en cooperación ao desenvolvemento en terceiros países. Eles, os que chegan, repíteno: queremos traballar, non folgar. Cómpre logo un sistema novo, flexible, pensado para eles e elas. Formación adaptada, á carta, distinta en cada sitio, mesturada con práctica laboral, con apoio financeiro europeo. Flexible e diversa. Levamos anos exportando licenciados a toda Europa. Pero aquí atopar un albanel con oficio dispoñible é case imposible. Capacitación real, acompañamento, aprender facendo, prácticas remuneradas. Destrezas, non diplomas.

E un plan escolar: escolas adaptadas á riqueza e dificultade que ten a convivencia de alumnado con dez idiomas diferentes que non debe derivar en fracaso escolar, senón en oportunidade educativa da vivencia na diversidade lingüística, relixiosa, cultural, gastronómica e, por suposto..., musical.

Crear sistemas dignos de tal nome. Pódese facer. Non son soldados. Son sobreviventes, son traballadores e traballadoras.

Non son
soldados, son
sobreviventes,
son traballadores
e traballadoras

Amiguiños si...

Carlos Vázquez G.

“Canto máis mata, máis morre”

Din algúns analistas que o neoliberalismo está a dar as últimas boqueadas. O modelo dos *Chicago Boys* e Milton Friedman, o que se ensaiou á forza e con éxito no Chile de Pinochet e o que foi promovido polo tándem Thatcher-Reagan na «ancha Castilla» que quedou tras o derrubamento do réxime soviético.

Poderíase situar na crise do 2008 o punto de inflexión para o devalo neoliberal. Ata Sarkozy reaccionaba daquela proclamando a necesidade de reformar o capitalismo. Pero a inercia neoliberal habería de marcar aínda a estratexia de saída da crise: receiptaba a austeridade no gasto e no investimento públicos, debilitar o Estado e rescatar con cartos públicos a banca privada.

Apostaron pola precariedade laboral, polo empobrecemento das clases medias e traballadoras e polo anheamento da fenda da desigualdade.

Recuperábase así o capital á custa de xerar pobreza, unha grande inestabilidade social, un incremento da violencia en todo o mundo e unha contestación política cada vez máis poderosa.

O aumento da inseguridade, da delincuencia ou da criminalidade, que tan ruinmente se utiliza para mellor vender sistemas de seguridade, son sempre problemas de violencia política. Sono pola súa orixe e raíz e polas súas causas últimas; sono polas súas consecuencias individuais e colectivas e pola súa xestión desde os poderes públicos; e sono polos remedios que se precisan para afrontalos con eficiencia e eficacia.

Pois ben, xusto cando trataban de vendernos unha presunta saída airosa da crise do 2008, cos consabidos datos macroeco-

nómicos maquillados, estoupa a pandemia e o conseguinte derrubamento económico, que deixou ao descuberto de vez os pés de barro do modelo neoliberal e a súa perversidade.

Agora, nesta crise sanitaria e económica, e vista a experiencia neoliberal, a reacción dos poderes públicos semella ser outra. Os estados volven verse imprescindibles e apoderáanse, ráchase co criterio da austeridade e medran o investimento e o gasto públicos. É a UE quen inicia, decidida, esta nova estratexia e, liquidado Trump tamén como efecto do devalo neoliberal, os EE.UU. de Biden seguen o ronsel.

Daquela, é posible que o neoliberalismo estea morrendo; pero non será de súpeto, como vén a demostrar, por exemplo, a vitoria de Ayuso en Madrid; tampouco será pacífico o seu pasamento. As súas derradeiras rabexadas poden ser moi duras e violentas.

Como ben di Boaventura de Sousa, «o neoliberalismo non morre sen matar, pero canto máis mata, máis morre».

Apostaron pola precariedade laboral, o empobrecemento das clases medias e a desigualdade

...pero a vaquiña polo que vale

Tino Santiago

IRIA

A muller do César e os fondos europeos

Seguro que tería poderosas razóns, mesmo compromisos legais, pero cando o vicepresidente Francisco Conde lle dixo ao Parlamento que non podía revelar quen estaba detrás dos proxectos privados que optaban aos fondos Next Generation, diñeiro público, diñeiro que pagaremos entre todos, blasfemaba contra un dos grandes mandamentos da economía clásica.

Non está moi de moda no debate político, pero que ben quedaría no diario de sesións que unha das nosas señorías dixese: “Necesitamos sabelo, señor vicepresidente. Recorde que os empresarios rara vez se reúnen, sequera para pasar un bo momento, sen que a conversación termine nunha conspiración contra o público”.

Para deseguido ilustrar os deputados e deputadas despistados e a prensa asistente, non ao vicepresidente, claro, que o autor desa radical crítica non era ningún extremista ‘bolivariano’ ou testán marxista, senón que non era outro que Adam Smith, o pai da economía moderna.

Asombra a falta de datos concretos, a falta de debate público razoado que rodea a proposta galega a este ‘Plan Marshall’ europeo, pois poucas veces nas nosas vidas poderemos volver recibir unha axuda deste tamaño.

Claro que falamos de cantidades que non somos quen de interiorizar. Sen entrar en se debería ser máis ou menos, calcúlase que a Galicia van chegar entre 8 000 e 9 000 millóns de euros. Este ano, e é un ano extraordinario, os presupostos galegos prevén investir uns 2 500 millóns. É dicir, que se

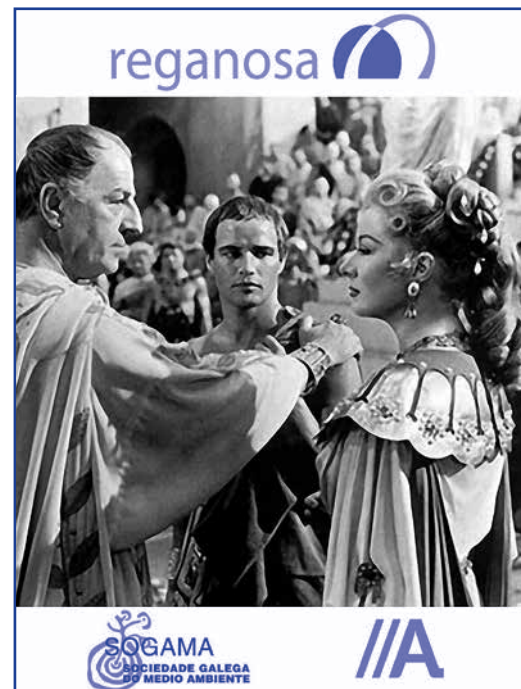
podería acceder a uns catro presupostos de investimento extraordinarios a maiores.

Aínda que poida sorprender, non é doado gastar, e moito menos gastar ben. De feito, a Administración galega ten graves carencias neste tema. Neste momento hai sen executar en Galicia 1 400 millóns de fondos tradicionais como os FEDER ou o Fondo Social Europeo. Unha razón máis para que a transparencia sexa imprescindible nesta ocasión.

Tampouco axuda á claridade que a institución que “garantirá a presentación e o desenvolvemento dos proxectos”, a que dará o “apoio xurídico... e de xestión” vai ser unha sociedade na que Abanca, Reganosa e Sogama van ser os socios maioritarios. Non parece que Feijóo escollese os mellores socios posibles. É canto menos paradoxal que a maior entidade financeira do país teña información direc-

ta sobre quen e como se van desenvolver os proxectos; ou que dúas empresas como Reganosa, distribución de combustibles fósiles, ou Sogama, que queima lixo para producir electricidade, vaian liderar a transición enerxética.

No discurso ideal de resposta ao vicepresidente, a súa señoría podería finalizar con outra cita: “Pois sempre que o goberno intenta regular as diferenzas entre os amos e os seu obreiros, os seus conselleiros son sempre os amos, como tamén dixo Adam Smith”.

O peto do Santo Antón

Unha manda de pezas para isaac

Hai un ano que comezou unha fermosa iniciativa promovida polo colectivo ALENTA EXBRAVEXO para celebrar o centenario do nacemento do grande Isaac Díaz Pardo. Abriron unha páxina en Internet, na que se convidaba a aportar recordos, experiencias, creacións artísticas dedicadas

a Isaac e á súa obra de amor por Galicia. Centos de persoas, unhas coñecidas e outras menos, fixeron posible esta homenaxe afastada de marcos fachendosos e institucionais, como seguramente lle había gustar ao noso amigo. Foi un compendio de amor e enxeño por parte de moitos, entre eles algunha xente irimega.

ALENTA EXBRAVEXO está coordinado por xente ben querida: Pilar Samp Pedro, David Otero, Maka Arca, Ana Iglesias, os irmás Héitor e Martiño Picallo, Eva Liñeira... Podedes pór en Internet **"unha manda de pezas para Isaac"** e xa atopades o inmeso traballo realizado e, como se fose unha meditación, ler cada día un texto ou colaborar con algunha aportación.

Isaac Díaz Pardo é todo un referente e un modelo de amor pola terra. Gran pintor e retratista, puido facerse millonario en Madrid retratando as familias da nobreza e do réxime. Pero tirou con aqueles pinceis e recolleu o cartaz inmorre-

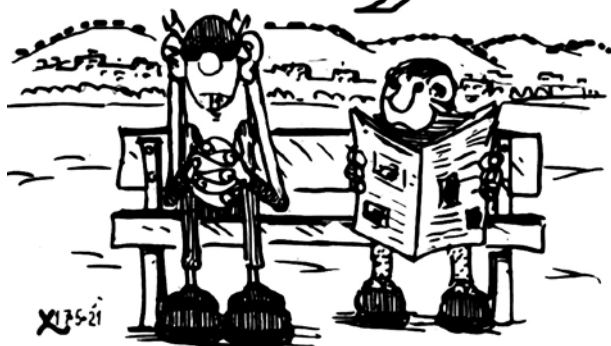

doiro do pai, Camilo Díaz, para se consagrar a Galicia e as súas xentes. Todos sabemos o que veu logo xunto a Luis Seoane e tanta outra xente, e así Sargadelos converteuse en icona dun soño de patria liberada. Infelizmente, os últimos anos de D. Isaac foron ben duros, vendo como o capital traizoaba os soños. O Museo Carlos Maside, no Castro (Sada) esmorece no esquecemento, cando foi creado precisamente para recuperar a memoria do pobo galego.

Temos todas unha débeda con Díaz Pardo: manter vivo o seu esforzo, a súa consagración case relixiosa con Galiza. Manda en galego pode significar testamento, pero tamén un feixe de flores ou de peixe collido coas mans e entregado con cariño a outra persoa. Vaian moitas mandas para Isaac!

O CARRABOXO por ROBERTO

AGORA VEN O ANTICICLÓN DAS AZORES! HOME, POR FIN UN CONECIDO!

SEICA VAN INVADIR AS NOSAS COSTAS OS AEROXENERADORES! COMA CANDO FOI DOS VIKINGOS? SI, PERO EN VEZ DE CORNOS TRAEN ASPAS!

O peto común

Teresa Souto Loira

IRIMIA

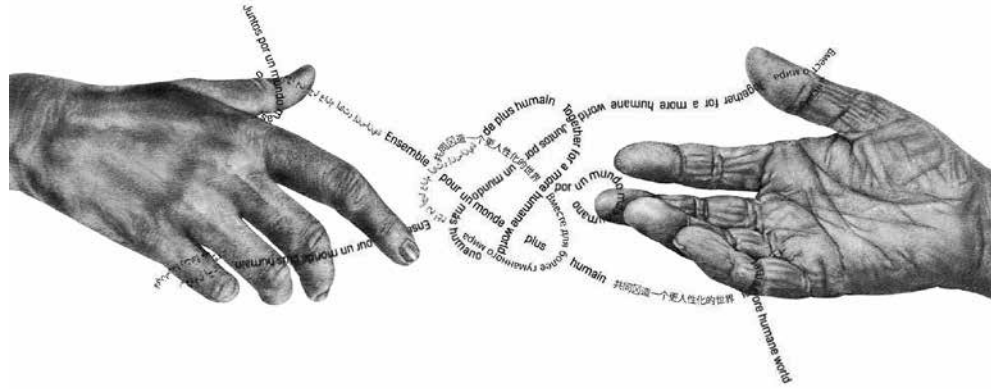
Empatía: identificación afectiva cos sentimentos ou estado de ánimo doutra ou doutras persoas.

Canta falta nos fai a empatía na sociedade que vivimos! Para a mellor convivencia, colaboración, apoio mutuo, loita conxunta, xustiza social...

Penso no nivel de empatía que amosamos cara ás persoas da India, que están padecendo miles de mortes diarias pola covid, secuelas, angustias, desesperacións... ata sen suficientes lugares e medios para enteiros dignos. Están morrendo miles de persoas a diario. A mostra de preocupación global non se observa moito, a non ser que sexa para preocuparse por se a cepa chega ao meu país privilexiado. Mentres, morren os de alí, os outros....

No nivel de empatía co pobo palestino, espolio, ocupación, negación de dereitos humanos continuados por parte de Israel..., e a sociedade segue mirando para outro lado, as políticas internacionais seguen do lado dos poderosos; o vulnerable, se é posible, mellor que continúe sendo vulnerable, gran vantaxe para os de arriba.

Cinco asasinatos machistas por VIOLENCIA DE XÉNERO en España en catro días, e a nosa empatía cara ás mulleres, fillos e fillas que quedan orfos, familiares, nais con impotencia e dor, queda nun minuto de silencio... pero non se mantén no día a día, na realidade diaria de millóns de mulleres que sofren violencia de xénero, nin as nosas

loitas se aplican en acabar con esa lacra, nin en construír unha sociedade máis equitativa e libre de violencias.

Penso na escasa empatía que se pode posuír, cando se di “Os menores emigrantes están invadindo España, é unha invasión, nenos e nenas nadando intentando chegar a terra”. E cando se pensa: “Agora teremos máis MENAS. MENORES estranxeiros non acompañados. Habrá que subliñar ben o de “menores” e lembrarllo á sociedade. Escasa empatía xenófoba, que ve en menores perigos de invasión. Que ve ataques na chegada a nado de persoas migrantes.

Empatía coa liberdade de pensamento e opinión do pobo colombiano, que ninguén sexa asasinado por protestar, por falar, por opinar.

Traballemos xuntas a empatía e transmitámola. Non transmitamos odio, nin violencia, nin xenofobia, nin machismo, nin etnocentrismo. Traballemos a humanidade e a loita pola xustiza social global.

Rumores de esperanza

Xan Guillén

As cousas que lembramos da nosa época de estudantes son curiosas. Eu lembro un profesor que nos contou que dos elementos que supuxo unha grande evolución na historia do ser humano foi a presenza do dedo polgar retráctil. Isto fai que poidamos coller cousas, construír ferramentas...

Hai uns días saltou a noticia que dicía que apareceron os restos dun humano que tiña un óso curado dunha fractura. Isto implicaba que houbo xente da súa contorna que coidou esta persoa, preocupouse por ela. Tamén vimos a noticia dun soterramento dun neno prehistórico en África cunha especie de almofada na cabeza. Isto implica rito, transcendencia, dó...

Gústame pensar que o que nos caracteriza como seres humanos dende as nosas orixes é a capacidade de creación, o acompañamento do doente, o cariño para os nosos antergos... Eses son os elementos esenciais da nosa especie. Cando vexo as fotos da voluntaria de Cruz Vermella acoillendo o inmigrante ou a do Garda Civil salvando o bebé de morrer afogado, coido que fan o que é substancial en nós como especie. Se cadra, os que non o ven así é que aínda están nunha escala evolutiva inferior.

A peneira

Beatriz Cedrón

Por mor da crise migratoria de Ceuta, máis de 2 000 menores estranxeiros non acompañados (**MENAS**) quedarán en España de maneira indefinida. Un grupo moi vulnerable, que os países europeos teñen pouco ou nulo interese en protexer. Así o denuncia o colectivo de xornalistas *Lost in Europe*, que achega o seguinte dato: desde o 2018 ata 2020 desapareceron 18 292 menas dos centros de acollida europeos.

A loita para frear a avalancha de **PARQUES EÓLICOS** non para e seis organizacións ecoloxistas de Galicia, o Bierzo, Cantabria e Burgos veñen de poñer en marcha o proxecto de crowdfunding “Fondo para a defensa xurídica da cordilleira Cantábrica”, co que pretenden redacar 40 500 euros. O obxectivo é prestar apoio legal, emprender accións xurídicas e crear unha web desde a que asesorar os colectivos que o precisen.

O noso PATRIMONIO

segue a ser atacado ante a mirada permisiva, cando non colaboradora, da Administración. A última, a corta masiva de especies autóctonas no concello de Castro Caldelas, dentro da concentración parcelaria promovida pola Xunta e financiada pola UE. A corta prodúcese seis meses despois da sinatura do Pacto pola paisaxe, no que se comprometían a velar polos valores naturais desta zona, candidata a Patrimonio Mundial pola UNESCO.

O Papa segue apostando por unha **IGREXA** que dea testemuño e vén de anunciar a creación dunha comisión de xuristas e expertos para excomungar os mafiosos italianos. Na mesma liña, acaba de criticar tamén a venda de armas e a aqueles sacerdotes que as bendicen: “Os instrumentos de armas non deben de ser bendicidos”, unha dura crítica a sectores do episcopado americano próximos a sectores armamentísticos.

MARTA VEIGA vén de gañar o premio Johán Carballeira de xornalismo co artigo “Cantigas para despois dunha pandemia”, unha peza (moi recomendable) sobre o despois e o como publicado en *Luzes*. O artigo tamén é unha boa desculpa para achegarse á web da revista (luzes.gal) e gozar dos contidos dunha publicación nacida no ano 1985 e renacida no 2013, da man de Manolo Rivas e Xosé Manuel Pereiro.

DEFENDE A GALEGA cumpriu, o 25 de maio, tres anos, máis de 150 semanas vestindo cada venres de negro para reclamar autonomía profesional, protestar contra a manipulación e esixir o cumprimento da Lei de Medios, aprobada polo Parlamento galego no 2011 e que dez anos despois ten artigos clave sen cumprir. Unha mobilización inédita pola súa duración, que segue fiel ao compromiso inicial de defender “uns medios públicos libres, sen sesgo político”.

Coa volta, pouco a pouco, á normalidade volven, tamén, os cursos de verán das universidades. A de Santiago ofertará este ano máis de 30, espallados por toda a xeografía galega. Ademais da capital e de Lugo, serán sede Allariz, Taramundi, Lalín, Guitiriz, Monforte de Lemos, Triacastela e Mondoñedo. Esta última acollerá o 25 e 26 de xuño o **I Encontro Álvaro Cunqueiro**, que busca analizar a actualidade e a vixencia do literato mindoniense.

Os **FONDOS DE INVESTIMENTO** son “os novos amos do mundo”, así o afirma Martín Cúneo no dixital *El Salto*. BlackRock, Vanguard, State Street ou Cerberus son algúns destes xigantes que operan desde paraísos fiscais e non se someten a ningunha lexislación bancaria internacional. O meirande, explica Cúneo, é BlackRock, e ten nove billóns de dólares en activos, o equivalente a sete veces o PIB español e o dobre do banco máis grande do mundo. Se fose un país, sería a terceira potencia mundial, por detrás de EEUU e China.

Ferrados de corazón

Lucía Medina, coordinadora do Banco de tempo de Lugo

Os bancos de tempo relacionan persoas que intercambian servizos sen intermediación da moeda de curso legal, co que resolven necesidades da súa vida diaria sen que custe diñeiro. No banco de tempo de Lugo, as unidades de intercambio e de valor son as horas e unha moeda virtual chamada xiríns (1 h = 10 xiríns), independentemente do servizo que se ofrezca ou que se reciba. Todas as habilidades teñen o mesmo valor.

Lucía Medina, nun obradoiro sobre cociñas solares na Praza Maior, en Lugo, en 2017, acompañada por Xosé outro membro do Banco de tempo de Lugo.

Ola, Lucía. Para presentar a vosa iniciativa, collemos o texto que usades nos vosos correos electrónicos e que resume de forma moi clara a vosa forma de traballar. Canto tempo levades funcionando?

O grupo creouse a finais de 2008, así que xa levamos máis de 12 anos ininterrompidos.

Inicialmente creouse como un banco de tempo, é dicir un grupo de persoas que intercambian servizos. Pero, aínda que conservamos ese nome, aos poucos anos sumámoslle unha rede de troco. Somos as dúas cousas, de xeito que intercambiamos tanto servizos como produtos e cousas de segunda man.

Supoño que en todo este tempo axudariades a compartir moi distintas destrezas e habilidades entre as persoas que acoden a vós. Explícanos de vagar como funcionades. Que ten que facer una persoa que pense que ten algo que ofrecer no banco de tempo?

Cantas persoas acudiron a vós dende o comezo? Cantos xiríns levades xerado no que vai de ano?

Non temos ningunha condición para acoller novos membros. Só hai que querer, aceptar as normas de funcionamento interno que temos e ser activo no grupo.

En todo o ano 2020 intercambiamos máis de 19 000 xiríns

Se a persoa decide entrar, facémolles un acollemento, no que lle explicamos como funcionamos e resolvémolles dúbidas. Dúas persoas do grupo ocúpanse disto. Incorporamos a persoa no grupo de correo no que facemos os nosos ofrecementos e

peticións. E o novo membro empeza a funcionar no grupo de inmediato.

Non temos recollido o número de persoas que pasaron polo grupo nestes anos, pero posiblemente pasen das 500. Todos os meses temos algunha alta e tamén algunha baixa. Neste momento somos 65 persoas.

En canto á moeda que mobilizamos, no que vai de ano levamos intercambiados máis de 8 000 xiríns, o que equivale, dentro do grupo, a 800 horas de traballo (aínda que é o total, tanto de servizos como de produtos). En todo o ano 2020 intercambiamos máis de 19 000 xiríns.

Cales son as actividades máis demandadas e cales son as máis ofrecidas? Atopácheste con algunha actividade concreta que pensaras que non tiña encaixe ningún e si houbo quen a pediu? Cales son os apoios dos que gardas máis grato recordo?

Temos uns intercambios moi variados. Se cadra, a axuda nas hortas, as podas

María Gómez, Flor Pérez e Lucía Medina, integrantes do Banco de tempo. Fonte: El Progreso.

e as rozas son das máis demandadas e tamén algúns apoios similares noutros traballos. En canto a produtos, aínda que se intercambian todo tipo de cousas, as máis demandadas son as de alimentación: produtos da horta, ovos, conservas caseiras etc.

A miña experiencia nestes anos dime que calquera oferta pode ter encaixe. Aínda sendo moi específica, sempre pode haber algunha persoa que a precise, como un obradoiro sobre pro-

O Banco de tempo de Lugo ten unha filosofía de apoio mutuo, máis alá de intercambios puntuais

blemas do sono, un curso de escritura, ensinar a calcetar a persoas zurdas, a linguaxe de signos. Todo isto e moito máis ofrécese e demándase no noso grupo.

Persoalmente, encántanme as actividades de grupo. Ás veces organizamos mercadinhos de intercambio, visualización de documentais con debate sobre algún tema relacionado coa realidade do grupo, obradoiros diversos etc. No último ano non tivemos este tipo de actividades, pero esperamos recupe-

ralas axiña porque todo o grupo as aprecia.

Eu formei nalgunha ocasión unha pequena brigada para axudarme con traballos nun terreo que teño. Ademais da cantidade de traballo que fixemos, o feito de compartilo con outras persoas fixo que eu mesma rendese máis e traballase con máis alegría, de xeito que creo que en vez de sumar, multiplicou. En Galiza sempre se utilizou o traballo comunitario e o apoio mutuo nos traballos da terra, no rural, así que non estamos a falar de nada novo. Só se trata de seguir a valoralo e aproveitar os saberes comunitarios.

Tedes contacto con outras experiencias análogas en Galicia ou noutros lugares máis afastados? Os vosos

xiríns pódense intercambiar cos doutros bancos de tempo?

Cando empezamos, no 2008, foi un momento de efervescencia dos bancos de tempo. Había varios no territorio galego e coñecíamonos. Pero foron desaparecendo; neste momento supoño que segue a funcionar o Proxecto Integral de Compostela (PIC), que utiliza a moeda "landras", pero non sei se hai algún outro activo.

Que ten que facer unha persoa que queira participar activamente na vosa organización? Como se pode poñer en contacto con vós?

Incorporarse ao grupo é sinxelo. Só hai que escribir ao noso correo: banco-tempolugo@yahoo.es

A situa33o do galego: do Manifesto de 1974 at3 hoje¹

Martinho Montero

Na celebra33o do passado Dia das Letras 2021, salientou muito mais a manifesta33o que tivemos na compostel3 pra3a do Obradoiro, convocado pela plataforma “Queremos galego” que o ato oficial da RAG em Vigo –no instituto da homenageada Xela Arias– com a dupla presid3ncia de V3ctor Freixanes e o Alberto N3ñez Feijoo. No Obradoiro, cheio a rebentar at3 o que permitiam as dist3ncias das normas anti-COVID, o esp3rito reivindicativo do galego unia-se com o berro entusiasta pela l3ngua pr3pria de –literalmente– crian3as, mo3os, adultos e velhos: “Queremos viver em galego!” “Uah, queremos galego j3!”: porque “o galego 3 uma l3ngua mui bem dotada”, que “3 muito 3til para a vida”, como berrou al3 Isabel Risco. Dava gl3ria ver n3o s3 os velhos militantes da l3ngua, sen3o as mo3as e mo3os, e mesmo as crian3as com os seus pais, berrar, cantar e bailar, abaneando pancartas e bandeiras.

A l3ngua galega na Galiza do 2021

Este entusiasmo que vivemos o 17 de maio no Obradoiro n3o oculta os novos informes dram3ticos da l3ngua, que como o famoso de Alonso Montero em 1973, manifestam a situa33o ag3nica que vive o galego no 2021. 3 o caso do 3ltimo informe da pr3pria RAG e a invita33o de Freixanes a “n3o mirar para outro lado” –como faz Feijoo e a Xunta–, sen3o a ver cara a cara essa

dos n3o saber –e n3o querer evidentemente...– falar galego.

Entre outras coisas, porque –como lembrou no Obradoiro Marcos Maceiras, presidente da Mesa pela Normaliza33o Ling3stica– “40 anos de autonomia n3o garantiram a possibilidade de emprego da l3ngua pr3pria com total liberdade, sem restri33es, com presen3a absoluta na Administra33o p3blica, na empresa, na vida social e cultural:

O entusiasmo do 17 de maio no Obradoiro n3o oculta os novos informes dram3ticos da l3ngua

situa33o dram3tica tal como 3 hoje, e buscar solu33es. Uma situa33o na qual a perda de galegofalantes est3 nuns m3nimos hist3ricos –mentres que no 92 arredor do 70% da popula33o galega falava habitualmente galego, o IGE indicava que no 2018 os galegofalantes n3o chegam ao 55%, e nas cidades s3 o 37%–; e na qual, apesar do te3rico ensino do galego, o 30% dos mo3os e mo3as do pa3s diz ao remate dos estu-

sem coa33es que obriguem a optar por outra l3ngua renunciando 3 pr3pria, para manter o posto de trabalho”. Apesar disso, Feijoo dizia o mesmo dia em Vigo que os 40 anos do Estatuto de Autonomia supuseram para o pa3s “um milagre de c3mbio”, “um novo rexurdimento” no qual “a l3ngua 3 o grande catalizador”. Devemos estar a falar de pa3ses distintos... Ana Pont3n, portavoz do BNG, falava no Obradoiro

1 - Por expreso desexo do autor o artigo reproducese tal e como nos foi remitido.

para os meios de “doze anos de políticas linguisticidas” por parte da Xunta, da “política de acosso ao idioma próprio”, e a necessidade de desconfiná-lo e lutar para seguir ganhando normalidade e espaços novos para o galego.

O Manifesto de 1974

Em setembro de 1974 viu a luz na revista portuguesa *Seara nova*, e um mês depois em *Cuadernos para el diálogo*, o “Manifesto para a supervivência da cultura galega”, assinado por Martinho Montero e uma dúzia mais de curas e leigos que estavam daquela em Roma; entre eles o patrólogo e logo bispo galego em Madrid Uxio Romero Pose, que finaria na capital de Espanha no 2007.

Na Introdução da publicação, o diretor da revista e reconhecido filólogo Manuel Rodrigues Lapa (1897-1989) —amigo de Carvalho Calero e defensor de que o galego se escreva com ortografia portuguesa—, diz que o texto “deverá estar na base de tudo quanto daqui em diante se escrever sobre o problema do galego, onde mergulham as nossas mais antigas raízes”. E diz também: “É particularmente significativo que sejam os jovens galegos estrangeirados, em contato com novas gentes e novas culturas, sem complexos nem tibiezas, os que desejam reafirmar a profunda irmandade, no campo da cultura e da língua, entre os dois povos de aquém e de além Minho”. A sua argumentação a favor dessa escrita é que “uma coisa é a língua que falamos e outra a que escrevemos”. Mas não foi assim na escrita posterior nas décadas seguintes até hoje.

Tampouco houve o progresso que se desejava no uso do galego, e para o que se faziam umas propostas concretas verbo dos meios de comunicação (rádio, tv, imprensa), o ensino, a Administração e a Igreja. Temos rtv galega, mas mui frustrante e com escasso eco nas urbes; as cadeias privadas são nulas ao respeito, apesar dos anos gloriosos em que a COPE apostou pelo galego, por obra de egrégios padres como Xesús Mato. E a respeito de que “haverá de se possibilitar a perfeita

17 de maio no Obradoiro

audição em Galícia das emissoras portuguesas”, no coment. Verbo dos jornais, pedia-se no *Manifesto* “aumentar as publicações em língua galego-portuguesa numa proporção pelo menos ao 50 por cento”; mas, ainda que temos um jornal em galego —*Nós. Diario*, que invito a leitor apoiar—, nos outros diários não ha mais que uma presença simbólica em alguns colonistas.

O ensino já dizemos como vai; particularmente no que se pedia há mais de 45 anos duma “planificação que garanta a perfeita aprendizagem das duas línguas por todos os nenos e jovens de Galícia”, “que conduza todos

parte dum grupo de leigos/as, monxas e curas que, inasequíveis ao desalento, seguem teimando na galeguização desta Igreja antigalega.

Resulta atualíssimo o que se dizia há 45 anos: “Na situação atual, a língua galego-portuguesa está mui longe de gozar em Galícia de paridade de direitos com a língua castelhana”. Penso com os meus colegas reintegracionistas que na perspectiva dun galego que segue a perder constantemente falantes novos, frente aos que dizem que o reintegracionismo dificultaria mais isto, possivelmente poderia frear-se o descenso do galego com uma nova

Resulta atualíssimo o que se dizia há 45 anos: “A língua galego-portuguesa está mui longe de gozar em Galícia de paridade de direitos com a língua castelhana”

os alunos a saber falar e escrever corretamente os dois idiomas”... Outro tanto ocorre com a Administração e a Igreja. Verbo desta última, a situação do galego é hoje pior que então, ainda que se disponha da Bíblia e de todos os textos litúrgicos em galego. Bem é certo que ainda se mantém a chama da esperança com um projeto recente como “Fagamos Igrexa galega”, por

visão do idioma como “extenso e útil”, que dizia já Castelao; e —ainda valorando mui positivamente as publicações galegas— com todos os recursos (livros, películas, tv, programas informáticos, etc.) de que se dispõe em português. Como dizia Carvalho Calero naquelas datas, a nossa alternativa é “ou galego-castelhano ou galego-português”; mas a primeira é a morte do galego.

Un país coma un mundo

Felipe Arias Vilas

Museos etnográficos das Pontes e da Capela - As Neves

Propoñemos dedicar un día a coñecer dous centros museísticos de carácter maiormente etnográfico na cunca do río Eume.

Museo das Pontes, o campo

O Museo etnográfico Monte Caxado

Nas Pontes de García Rodríguez, onde a produción de enerxía do carbón cambiou por completo a paisaxe histórica desta comarca, e co fin de lembrar o estilo de vida tradicional, un grupo de persoas guiado por Xosé Mª López Ferro discorreu, formou e agora renovou, nun edificio rehabilitado no núcleo da praza de santa María, un interesante museo etnográfico denominado 'Monte Caxado', que naceu como proxecto pedagóxico no curso 1985-86 no colexio do mesmo nome. A industrialización fixo case desaparecer boa parte dos traballos tradicionais, tanto artesanais como agrícolas e gandeiros, que quedaron reducidos a algunhas zonas da contorna a cargo das persoas de maior idade.

Este museo ten por obxecto continuar e desenvolver o traballo daquela co-

lección pedagóxica, recollendo por diversos medios numerosas mostras do patrimonio etnográfico da comarca do Eume e especialmente do concello das Pontes, aínda que tamén hai pezas doutros lindeiros e doutras provincias, e mesmo doutras comunidades. Todo isto coa finalidade de poñer en valor preto de 4 000 obxectos para dalos a coñecer a todo tipo de público, investigando os aspectos etnográficos e históricos propios da zona, xa que conforman unha clara mostra do noso pasado máis inmediato como pobo, e difundíndoos con publicacións en distintos formatos e soportes, para

axudar a conservar e a promover os valores culturais e patrimoniais desta comarca antes de que a industrialización cambiase para sempre o seu territorio e a súa sociedade.

O Museo etnográfico da Capela

Podemos xantar na capital do concello da Capela - As Neves, para dedicar a tarde a coñecer polo miúdo outro museo etnográfico, nacido en 1981 noutro colexio, o C.E.I.P. 'Mosteiro de Caaveiro'.

Estoutro Museo da Capela naceu tamén coa finalidade de actuar como un recurso educativo e de identidade

Museo das Pontes, cociña

social e para potenciar o desenvolvemento local do seu rico patrimonio. No ano 2001 pasou de ser unha colección pedagóxica a ser un museo etnográfico de carácter comarcal e local, que se converteu nun dos bos exemplos que hai en Galicia deste tipo de centros, xunto con outros como o da Fonsagrada, o de Melide ou o da Limia, en Vilar de Santos.

Como punto de partida, contouse con fondos que se foron xuntando baixo a dirección de Secundino García Mera naquel colexio, como froito dunha experiencia sociopedagóxica desenvolvida coa activa participación de pais, mestres, veciños e, sobre todo, do seu alumnado. Actualmente artéllase como unha “rede” de puntos ou locais, cada un deles arredor dun centro de interese patrimonial e todos, á súa vez, interrelacionados entre si e formando unhas rutas ecolóxico-etnográficas que permiten coñecer a historia e o patrimonio desta comarca. Esta rede está integrada pola Casa do Pazo, o Parque Etnográfico do Sesín, a Escola de Guitriz e o Machuco da Ferrería.

A Casa, sede principal do museo está no lugar do Pazo e os accesos están sinalizados a partir da estrada AC-564, que une As Pontes con Cabanas. A pesar de non ser en orixe unha típica casa de labranza -pois foi casa prioral no s. XV e logo casa reitoral-, responde moi ben a aquel modelo, tanto estrutural como funcionalmente. A Casa preséntase como unha unidade básica do sistema cultural tradicional, que non só responde ás necesidades socioculturais e ás derivadas dunha economía de autosuficiencia, senón que nela tamén se transforman os produtos do campo e do gando en alimentos e constrúense os obxectos e utensilios imprescindibles para o desenvolvemento cotián da vida e do traballo. Un percorrido polas súas dependencias (cociña, pasadoiro, cuarto, sala...) e as construcións adxectivas (hórreo, forno de gran altura-, alboios...) permite coñecer moitos útiles e apeiros necesarios para que a Casa funcionase, así

Museo da Capela, a Casa

como ferramentas dos oficios frecuentes na zona: o ferreiro, o canteiro, a tecelá, o zoqueiro, o latoeiro, a costureira, o serranchín...

O Parque etnográfico abrangue unha zona duns 800 m ao longo do río Sesín, afluente do Eume, e no seu percorrido explícanse mediante paneis os diversos aproveitamentos tradicionais dos recursos das Fragas: os muíños de auga (dous deles restaurados), o carbón vexetal, a recollida das castañas,

a cortiza das árbores coma o carballo etc.

O Museo escolar de Guitriz representa unha escola unitaria de principios do século XX, facendo fincapé na evolución do ensino rural ao longo dos anos. Por último, o Machuco é un exemplo da ferrería hidráulica galega, no que hoxe só queda o “banzado”, construído totalmente en pedra, e as bases do que fora a propia ferrería.

Museo da Capela

Denuncias e contradenuncias en tempos escuros. II parte

(continuación do publicado no número anterior)

Escrito aos labregos

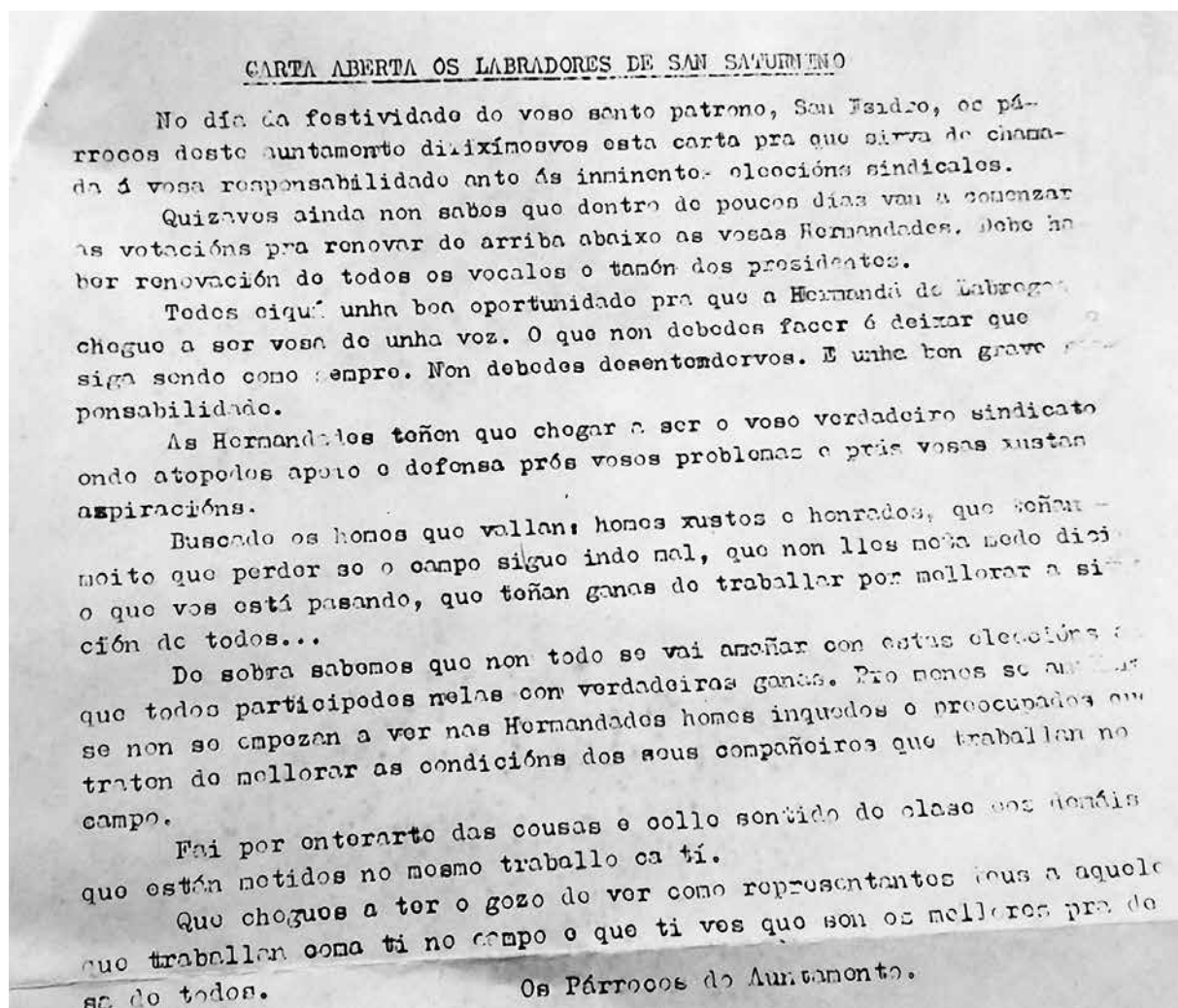
Redactei un escrito para que o firmasen e repartisen nas súas parroquias os cregos de Narahío e Lamas. O motivo eran as inmediatas "eleccións" na Irmandade de Labregos. No Informe da Policía dise que o crego de Lamas non repartiu os papeis. Efectivamente foi así. Marcelino era un santo varón, (xamais lle agradecín debidamente os servizos que me ten prestado, sobre todo nas suplencias cando eu andaba atarefado coa Cantareliña ou en Vene-

zuela, Suiza, París cos Saraibas...), pero non quería historias. Díciache que si ao que ti propoñas; despois... algo pasota. Por outra banda, neste caso sentíase acurralado polos da "cova de ladróns" xa que todos os días ían xogar o vaso a Casa Hermitas, onde el vivía, e tenme contado cousas divertidas, pois no ruxe ruxe de mostrador case sempre saía remexido cos dados do bote o Amando e tamén, ás veces, o crego de San Sadurniño.

D. José, o crego de Narahío, efectivamente puxo o "panfleto" nunha mesa que tiña na igrexa con revistas e avisou do tema.

Masas comúns

Ao ir andando os traballos da concentración parcelaria en santa Mariña a xente dábase de conta da cantidade de fincas que quedaban como masas comúns, que ía mangonear o Concello. Tivemos unha xuntanza no teleclub. Invitei para informarnos no tema a

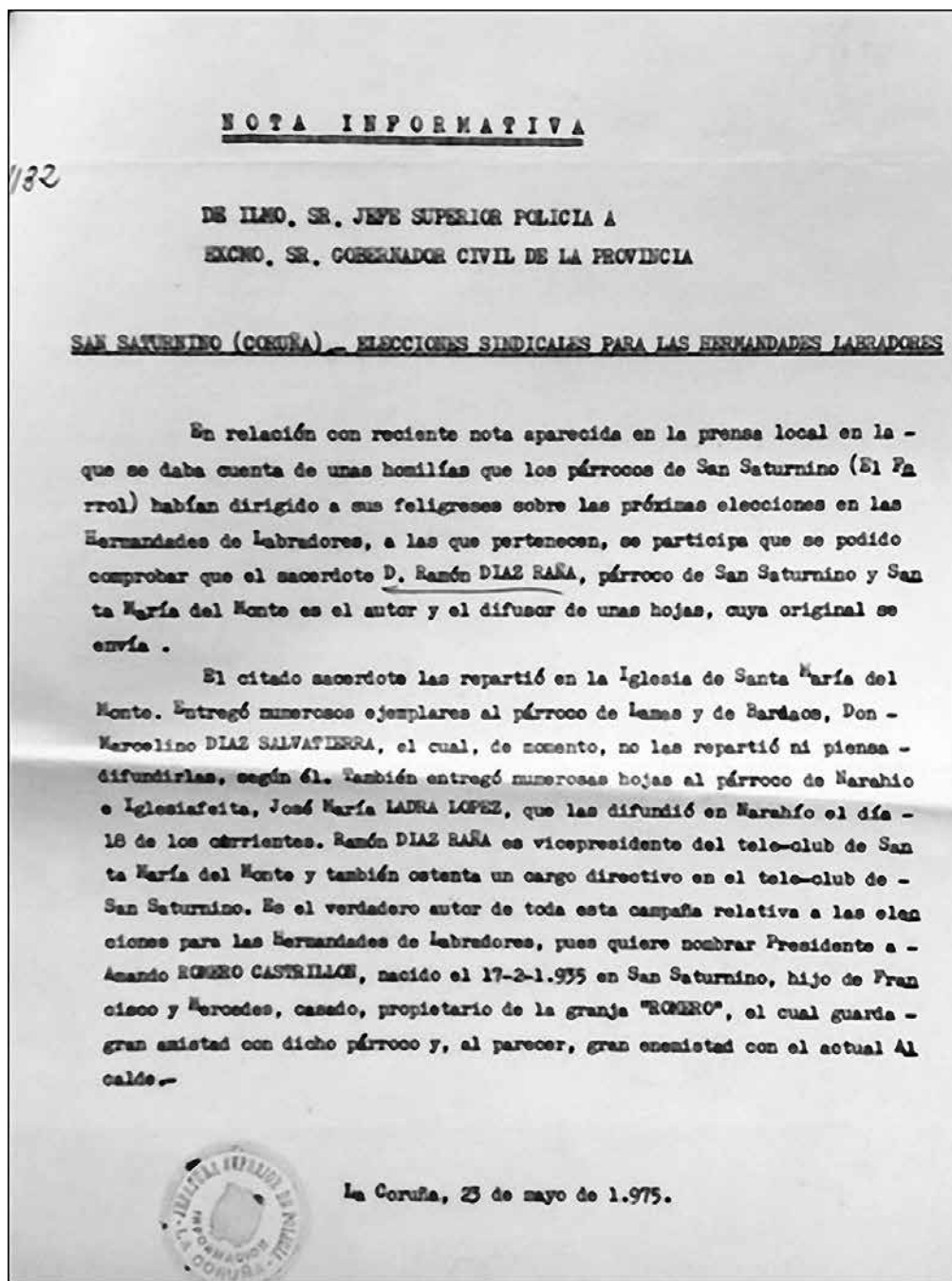

Leopoldo López, avogado de Comi-
sions Labregas, bo amigo meu, pois
tivera bastante contacto con el cando
era relixioso paixonista en Melide.
Explicou polo miúdo a lei e aclarou
que esas masas comúns pasarían a
ser propiedade do Concello. A xente
pateaba. "Así que o que é noso vai
pasar para que o merenden eles. Iso
non pode ser." O desacougo era unáni-
me. A maiores co letrado viñera Gino
(Domingo Martínez Freire), un crego

nado na zona de Carnota e que da-
quela traballaba nunha autoescola. A
exposición de Leopoldo fora pausada,
serena, coma a un home de leis; pero
Gino acendeu o lume dando un mitin
contra os rexedores dos concellos: la-
dróns, cova de caciques... O auditorio,
pacífico de seu, ardía. A leña estaba
seca e preparada e a faísca de Gino
incendiouna. Pouco faltou para que
sairamos con paus e fouces contra os
ladróns.

Como resultado preparei un escrito
para que se firmase polos veciños e
darlle curso. Creo lembrar que non
se fixo. Un parto de aire. Non quixen
apertar aos veciños con sinaturas
comprometidas. Pero de seguro que
os comentarios chegaron á "cova dos
caciques". (Ao ler agora o escrito des-
cubro que hai unha petición de nova
organización política máis aló do das
masas comúns).

"Así que o
que é noso
vano merendar
eles? Iso non
pode ser." O
desacougo era
unánime

Encontro da Coordinadora de Crentes Galeg@s 2021

Sábado, 12 de xuño, a partir das 10.30 h no C.S.C. "Agustín Bueno" do Castiñeiriño.

Falaremos sobre: *Experiencias vividas no tempo da pandemia.*

O plan do día concretarase máis adiante e adaptarse ao que as circunstancias sanitarias permitan.

Para máis información:

josechobarca@gmail.com

(658 619 858).

ASEMBLEA da ASOCIACIÓN IRIMIA

10 de xullo

Centro Don Bosco – Santiago de Compostela

Edita: Asociación A. IRIMIA - Dende setembro de 1981

Mesa de redacción: Daniel López Munoz, Luis Gómez Aldegunde, Pedro Pedrouzo Devesa, Rubén Rivas Vidal, Lidia Campos Chan, Lines Salgado Iglesias, José Antonio Martínez. Tlf. 986 10 49 45.

Colaboradores: Victorino Pérez Prieto, Manolo Regal, Alfonso Blanco Torrado, Xosé Lois Vilar, Marta Sopena, Tareixa Ledo Regal, Xabier Blanco, Valentina Formoso Gosende, Antonio Pinto Antón, Carmen Soto, Rubén Aramburu Molet, Marisa Vidal, Xan Guillén, Christina Moreira, Carlos Vázquez G., Teresa Souto Loira, Josecho de la Torre Culler, Lucía Santiago Díaz, Baldomero Iglesias Dobbarrio (Mero), Lois Ferradás, Xaquín Campo Freire, Nieves Espiñeira Medín, Francisco Almuíña, Alfonso Mascuñana, Antón Laxe, Ramón Díaz Raña, Olga Álvarez, Bea Cedrón, J.M. Barca López, Felipe Arias Vilas, Tino Santiago e Clara Baliñas Vidal.

Corrección lingüística: Lidia Campos Chan, Luis Aldegunde.

Recepción de artigos e colaboracións en: asociacionirimia@gmail.com

Subscripcións: Apdo. 296 – 15704 Santiago de Compostela.

Telf.: 615 464 095 / irimia@irimia.gal

Ordinaria: 30 Euros, de Apoio: 45 Euros. Cota de socio: 3 Euros.

Para asuntos da asociación non relacionados coa revista: irimia@irimia.gal

Conta: Fiare Banca Etica

ES10 1550 0001 2500 0078 9628

Depósito Legal: C-1417-81

Tirada: 650 exemplares

Deseño e maquetación: TallerDD (Riveiro)

ISSN: 2172-9182

Imprime: TÓRCULO Artes Gráficas

Distribúe: IMPACTA

Edición electrónica: <http://irimia.gal>

Feito en papel reciclado

Actividade subvencionada pola

Deputación DA CORUÑA

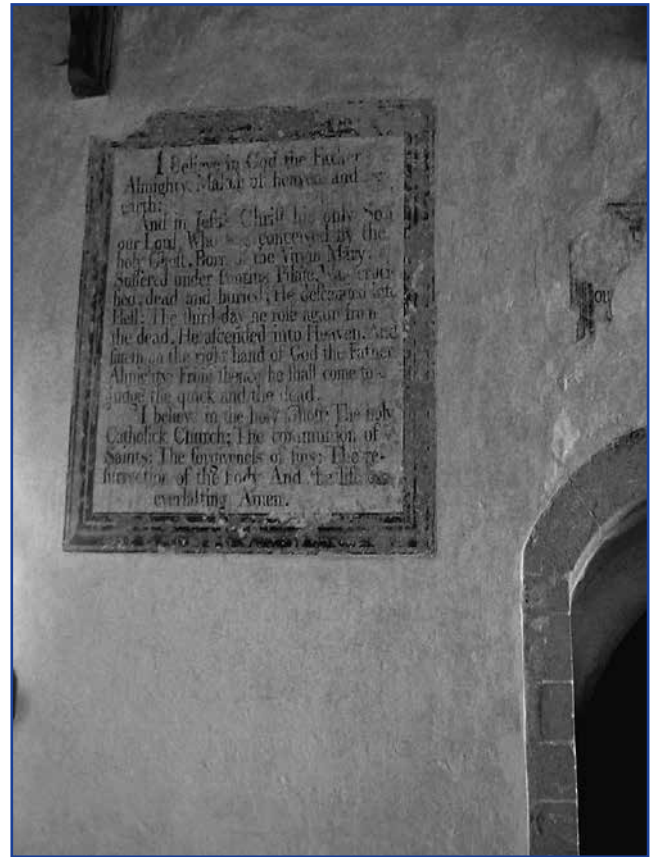
O CREDO DOS POBRES

Ao terminar un curso de formación e relixión cristiá para adultos nun barrio popular de Cochabamba en Bolivia, unha muller que asistía ao curso exclamou: “Diosito acompañanos sempre.” Esta exclamación constitúe unha verdadeira profesión de fe, semellante á daquela muller que mentres Xesús falaba díxolle: “Ditoso o ventre que te levou e os peitos que te criaron!” (Lc 11,27).

En Bolivia, como noutros países de América latina, o pobo é moi afeccionado aos diminutivos: o pan é “pancito”, o café é “cafecito”, o papá é “papito”, o soldado é “soldadito”, o cura é o “padrecito”, a relixiosa é a “madrecita”, mesmo o morto é un “muertito”. Estes diminutivos significan familiaridade, proximidade, agarimo, algo entrañable e sinxelo. Neste contexto pódese comprender que tamén Deus sexa chamado “Diosito”.

Chamar a Deus “Diosito” está moi lonxe de concibilo como o Primeiro motor inmóbil, a Causa das causas, o Ser necesario e Absoluto, o Ser do cal non se pode pensar nada maior, como o formularon filósofos helénicos ou escolásticos medievais. Non é tampouco o Deus tremendo e fascinante, nin o “totalmente Outro” dos fenomenólogos da relixión.

Tampouco é o Deus que algúns teólogos chaman o Misterio absoluto e sen beiras, o Deus sempre maior, o Deus inaccesible envolvido sempre na tebra da incognoscibilidade infinita. Non é o Deus “omnipotente e sempiterno” ao que invoca de ordinario nosa liturxia.

Menos aínda “Diosito” é o Yahvé terrible que se manifesta entre raios e tronos no Sinaí, nin é o Xuí castigador implacable de moitas predicacións moralizantes ou da mesma pintura do xuízo final da capela Sixtina.

Tampouco é o Deus do credo Niceno-constantinopolitano.

“Diosito” é un Deus próximo, familiar, bo, perdonador, misericordioso, que desexa que sexamos felices, que teñamos vida en abundancia. É o mesmo Deus a quen Xesús chamaba Abbá, é dicir “papito”, mesmo nos seus momentos de angustia ante a proximidade da súa paixón (Mc 14,36).

“Diosito” reflicte unha imaxe paterna e tamén materna de Deus, porque como di o profeta, aínda que unha nai se esquecese de seus fillos, el non se esquece de nós (Is 49, 15).

Falando da lingua

Lidia e Valentina

Só se confirmou a sociolingüística de orella

Sáíu en todos os medios de comunicación o mes pasado o resultado dunha investigación realizada pola Real Academia Galega: O alumnado castelanfalante acaba a secundaria cunha pobre competencia en galego, mentres que o alumnado galegofalante ten unha boa competencia tanto en galego coma en castelán.

Despois de varios séculos tentando que os galegos esquecésemos a nosa lingua porque nos ía impedir chegarmos a ningures, xa que non íamos saber unha das linguas máis faladas no mundo, resulta, que quen sabe galego, sabe máis! Non só sabe unha lingua románica nacida no noroeste peninsular, senón que tamén sabe defenderse, oralmente e por escrito, na lingua cervantina, igual de ben ca os que só falan esta.

As devanditas probas de competencia desenvolvéronse en institutos de toda Galicia, segundo unha mostra representativa. O alumnado tiña que escribir e falar sobre un tema que se lle propuña. Na proba escrita proporcionábase uns datos estatísticos e debían dar a súa opinión sobre o

que alí vían; na proba oral debían falar arredor de 5 minutos segundo o que lle suxerían uns vídeos que non tiñan texto oral, só imaxes que contaban unha breve historia. Eran dous “inputs” para a escrita e dous para a oralidade e íanse intercambiando, é dicir, non sempre se empregaba un vídeo para galego e o outro para castelán, senón que a uns tocáballes un e a outros, o outro.

Con todas as imperfeccións e correccións que poden ter estes traballos, en principio, empregáronse fórmulas para medir realmente competencias activas no alumnado, é dicir, este tiña que demostrar ser quen de defenderse para falar e escribir con certa corrección en ambas as linguas. E os resultados..., pois... a nós non nos chamaron moito á atención. E dádevos conta

que o que saíu na prensa eran medias, pero se afondamos, vemos que hai un sector de alumnado importante que non ten unha mínima competencia en galego; coincide que vive en ámbitos urbanos e que estuda na escola privada ou concertada. Normalmente, así de orella tamén, o contacto que teñen coa lingua de Rosalía, é —no mellor dos casos— o das clases de lingua galega. Se atendemos ao dito de que “Santos á forza non hai” e hai un sector que non quere, pois este terá que vivir na ignorancia.

O fachineiro da lingua

E pariu a avoa de Villares

Eramos poucos e para celebrar o mes das Letras Galegas, Ramón Villares non atopou mellor argumento que dicir que a rapazada non fala galego pola connotación política que ten a lingua. Que mala sorte a do galego, que sempre sobran connotacións para deixalo de lado! Amola un pouco que o diga un catedrático de Historia, académico, galegofalante e ex presidente do Consello da Cultura Galega. Se o fai por ignorancia, malo; se o fai porque está convencido de que é así ou por botarlle unha man á Xunta, que di que todo vai perfecto coa lingua e que todos os e as adolescentes son perfectamente competentes, pois peor. E que o diga despois do informe que publicou a Real Academia, no que se volven subliñar os datos alarmantes de uso do galego entre so máis novos, mosquea un pouco. Calquera que tivese fillos e fillas (ou crianzas próximas) galegofalantes e visen o que ocorre no seu paso polo sistema educativo, sabe de que falamos. Ningún neno de seis anos deixa o galego polas connotacións políticas da lingua. Coa actual política lingüística imos de derrota en derrota ata a vitoria final: calquera poder ver que nun instituto de 1000 alumnos e alumnas hai pouco máis dunha ducia escasa que falen galego. Que un ex presidente do Consello da Cultura compre o marco dos lingüicidas é, polo menos, desesperanzador.

A.Q.